

року, а саме, ЗУ «Про внесення змін в деяких законодавчих актів України щодо захисту права власності». Цим документом усуваються основні юридичні прогалини, які створюють проблеми власникам нерухомості та бізнесу. Основні положення закону передбачають:

- припинення діяльності акредитованих суб'єктів;
- введення обов'язковості нотаріального посвідчення договорів про відчуження корпоративних прав;
- впровадження принципу одночасності вчинення нотаріальної дії і державної реєстрації прав;
- підвищення відповідальності за порушення відповідних реєстраційних процедур [5].

Хоча й останнім часом відбуваються певні позитивні зрушення, але загалом слід зазначити, що і різноманітність форм та методів рейдерства, і складна соціально-економічна обстановка в країні, а також відсутність офіційного визначення терміну «рейдерство» значною мірою ускладнюють реалізацію комплексу заходів протидії цьому явищу і напряду впливають на результати боротьби із ним.

Список використаних джерел

1. Варналій З. С., Мазур І. І. Рейдерство в Україні: Передумови та шляхи подолання // Стратегічні пріоритети. – 2007. – № 2 (3). – С. 129-136.
2. Панасенко Р.А. Щодо визначення поняття «рейдерство» / Р.А. Панасенко URL: http://archive.nbuv.gov.ua/Portal/Soc_Gum/Dtr_pravo/2009_4/files/LA409_35.pdf
3. URL:
<https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A0%D0%B5%D0%B9%D0%B4%D0%B5%D1%80%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE>
4. Кобзар А.В. Рейдерство з юридичної точки зору / А.В. Кобзар URL: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum%20/naukma/law/2007_64/07_kobzar_av.pdf
5. Закон України від 03.10.2019 №159-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту права власності» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/159-20>

Дивнич Анатолій Володимирович,
старший судовий експерт відділу
економічних досліджень
Полтавського науково-дослідного
експертно-криміналістичного центру
Міністерства внутрішніх справ
України

Костюк Валентина Борисівна,
головний судовий експерт відділу
економічних досліджень
Полтавського науково-дослідного
експертно-криміналістичного центру
Міністерства внутрішніх справ
України

ЕКОНОМІЧНА ПРИРОДА КАТЕГОРІЇ ЗБИТКІВ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ ПРИ ПРОВЕДЕННІ СУДОВИХ ЕКОНОМІЧНИХ ЕКСПЕРТИЗ

Розвиток національної економіки неможливий без забезпечення законності та правопорядку, що є запорукою захисту права власності як необхідної складової сприятливого інвестиційного клімату. Забезпечення права власності, непорушність якого закріплена статтею 41 Конституції України [1], досягається за умови повного відшкодування збитків, завданих суб'єктам господарювання унаслідок протиправних діянь.

Визначення документальної обгрунтованості розміру збитків є одним із завдань судової економічної експертизи. Експертом-економістом можуть розглядатися збитки виключно як економічна категорія.

Збитками у господарській діяльності, відповідно до ч. 2 ст. 224 Господарського кодексу України [2], є:

- по-перше, витрати, зроблені управненою стороною;
- по-друге, втрати майна управненої сторони, чи пошкодження її майна;
- по-третє, не одержані управненою стороною доходи, які вона одержала у разі належного виконання зобов'язань контрагентами, тобто за звичайних умов.

У Методиці [3] зазначається, що «з економічної точки зору збитками визнаються будь-які втрати, пов'язані зі зменшенням майна чи погіршенням його якості незалежно від того, з яких причин вона виникла».

Зазначимо, що за звичайної діяльності, тобто основної діяльності суб'єкта господарювання, які включають також операції із забезпечення основної діяльності (відповідно до Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» (далі – НП(С)БО 1) [4], операції з протиправного впливу третіх осіб не передбачаються. Типова операційна система складається з ресурсів на «вході» з усталеним їх розподілом на трудові, земельні (природні) ресурси, капітал (фінансовий та фізичний), та підприємницький талант, що об'єднуються підсистемою забезпечення (I етап). У подальшому, після трансформації ресурсів у продукцію (II етап) відбувається їх реалізація (III етап) з наступним відтворенням наступного циклу операційних процесів (рис. 1).

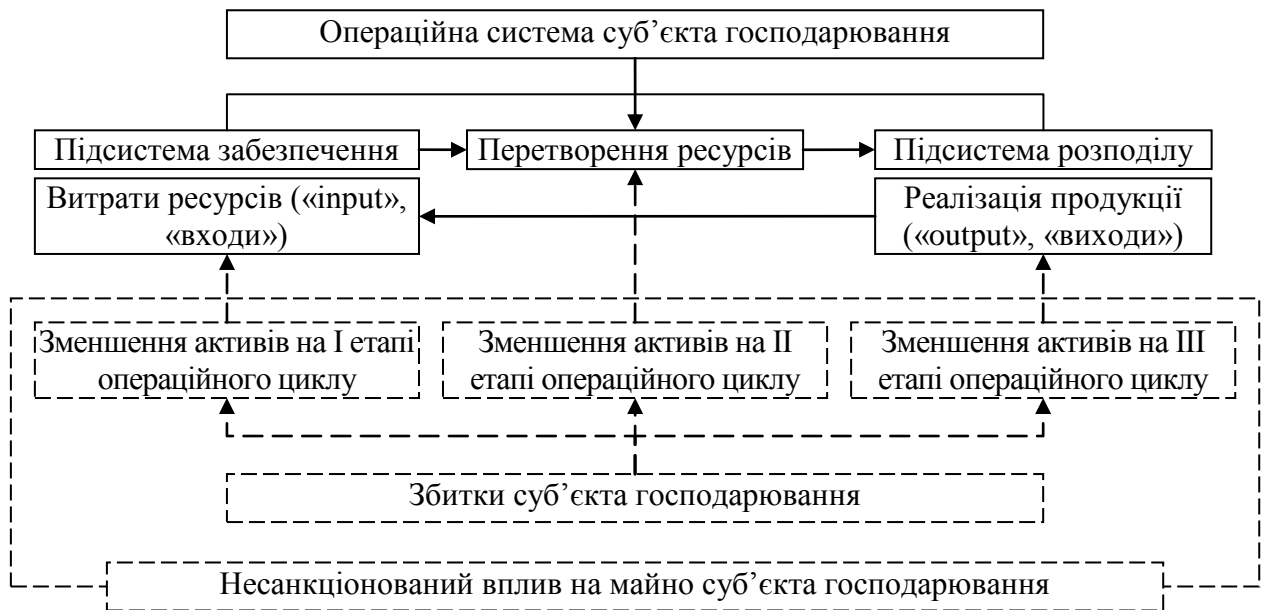

Рис. 1. Економічний механізм утворення збитків суб'єкта господарювання

Несанкціоноване, тобто непередбачене суб'єктом господарювання безповоротне зменшення активів може виникати на будь-якому із зазначених етапів операційного циклу. Звичайна господарська діяльність не передбачає вибуття активів на «вході» унаслідок несанкціонованого впливу, як і недоотримання майна на «виході» через скорочення вихідних ресурсів чи просто відбір готової продукції.

Всі аспекти функціонування суб'єкта господарювання мають певне економічне вираження, і тому можуть бути ідентифіковані в ході проведення економічної експертизи. При цьому здійснюється констатація змін у складі майна потерпілої сторони унаслідок дії певного чинника, без надання вказаному впливу юридичної оцінки.

Значимо, що, відповідно до ст. 124 Конституції України [1], правосуддя в Україні здійснюють виключно суди. Тому й встановлення ступеню правомірності змін у складі майна суб'єкта господарювання експертом-економістом не проводиться. У цьому випадку, причинно-наслідковий зв'язок щодо кваліфікації діяння як незаконного з наступним оперуванням із юридичним значенням збитків, також відсутній.

Згідно із НП(С)БО 1, збиток складає «перевищення суми витрат над сумою доходу, для отримання якого були здійснені ці витрати». Тому у певних колах експертів висловлюється думка, що з метою встановлення розміру збитків необхідно дослідити всю господарську діяльність суб'єктів господарювання за певний період. Вказане дослідження має виявити, чи перевищена сума витрат над сумою отриманих доходів за вказаний період. А оскільки такі дії характеризуються як ревізійні, визначення суми збитків, за вищевказаною думкою, нібито не відноситься до завдань судової економічної експертизи.

У даному аспекті слід наголосити, що розмежування збитків в їх економічному та юридичному значенні здійснюється, головним чином, за критерієм неправомірності їх виникнення. Відповідно, застосування визначення збитків за НП(С)БО 1, наприклад, у кримінальному судочинстві, виглядає дискусійним, оскільки:

по-перше, зменшення активів унаслідок злочинних посягань виникає не з метою отримання доходу;

по-друге, таке зменшення активів детерміноване без господарського впливу суб'єкта господарювання – потерпілої сторони (найчастіше – не з відома останньої);

по-третє, аналіз всіх доходів, отриманих суб'єктом господарювання за визначений період позбавлений економічного сенсу, оскільки відсутній причинно-наслідковий зв'язок між несанкціонованим впливом та формуванням таких доходів.

Таким чином, встановлення документального підтвердження суми завданих збитків є одним з важливих завдань економічної експертизи. Дослідження збитків експертом-економістом здійснюється лише як економічної категорії, без їх юридичної оцінки, шляхом встановлення змін у складі активів суб'єкта господарювання.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Дата оновлення: 21.02.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення: 28.10.2019).

2. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV. Дата оновлення: 07.02.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (дата звернення: 28.10.2019).

3. Вирішення судово-економічною експертизою питань щодо спричинення матеріальних збитків: Методика. Київський НДІСЕ Міністерства юстиції України, 2012 (реєстраційний код методики 11.0.22, дата прийняття рішення про державну реєстрацію 03.03.2010).

4. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 № 73, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 28.02.2013 за № 336/22868. Дата оновлення: 23.07.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13> (дата звернення: 28.10.2019).

Дяченко Максим Володимирович,
здобувач вищої освіти ступеня
бакалавр Національної академії
внутрішніх справ